

**Fidan
ABDURƏHMANOVA**

Qəlbim həmişə uca Allaha bağlıdır. Mən həyatı "Quran"dakı bu ifadə ilə "Tanrı istəmədikdə bir yarpaq belə əsməz. Yaradılış və dönüş ona aiddir" fikri ilə başa düşüb yaşayanlardanam. Həyat bəzən insana çox qısa azanla namaz arasında, bəzən isə çox uzun olum və ölüm arasında görünür. Biz doğulmamış azan verilir, biz öldükdən sonra namaz qılınır. Nə azanı biz oxuyuruq, nə də namazı biz qılırıq. Biz dünyaya testsiz, imtahansız Allahın "ol!" deməsi ilə, yalnız yol getməyə gəlmişik. Bu yol bağça, məktəb, universitet yollarından başlayaraq, kim bilir haralara qədər gedib çatacaq. Mən dum-duru göy gözlərim və ümmanlar qədər geniş qəlbimlə uzun bir yolun başlanğıcında yaxud da sonuna yaxınlaşdığımı heç zaman anlamamışam.

Yaşadıqlarım həyatımın hansı hissəsini zəbt etdiyini deyə bilmərəm. Qəlbimdə isə yaman iz buraxmışdı. Hərdən bu izlərlə düşüb hara isə gedib çatmaq istəyirəm, gah səhər kimi yaxın günümə, gah da istisinə dözə bilmədiyim günəş qədər uca zirvəyə. Hələ də çox gec deyil, dəyənlər də var. Amma ovucularımın içindən buraxdığım hərərət artıq yer üzünün küləyinə sovurulub göylərə uçmuşdu. Mənim boşuna keçirdiyim vaxtlar kimi. Mənə ömrüm boyu dərd verən bir hissəmi də düşünürdüm - anamın çəkdiyi əziyyətlər necə, onlardamı göylərdədir? Anamın saatlarla mənə müxtəlif mövzularda məsləhətləri, dərslərimi mənimlə bərabər oxuması, hacileylək kimi ayağının ucunda qaçaraq olduğum yerlərə çatdırması və yol boyu qarnımı və çantamı doldurması və s. Hərçənd ona layiq olmasa da, həyatımda nə şıltaqlıq və dəcəllik etmişəmsə, əslində anama güvənib etmişəm. Göydə Tanrıma, yerdə anama. İstənilən hərəkətimə bəraət qazandıra biləcəyinə inanırdım. Atamın zəhmini isə evin kandarına çatar-kən xatırlayırdım.

O gün ilk dəfə idi ki, ona qəlbən acıdım, hardasa yazığım gəlirdi. Əslində anam daima təlatümdə, öz məsuliyyətləri ilə baş-başa yaşayan insan olsa da, ümidini Uca Yaradandan heç vaxt üzüməmişdi. Lakin onu heç vaxt belə darıxan görməmişdim. Tənəffüsdə qaçaraq sinfimizə tərəf gəldirdim ki, direktorun qapısında anamı gördüm. Çoxdandı görmürmüş kimi, qucaqlayıb öpdüm. Naməlum baxışları ilə məni sinfimizə öptürüb, geri qayıt-

dı. Tarix dərsimiz idi. Müəllim qonşumuz idi. Bu liseydə yeganə insan idi ki, məni qismən də olsa başa düşürdü. Ən azı mənim qədər yol gəlib-gedirdi. Tarix müəllimi nədənsə elə hey məni tərifləyirdi. Mən özümü çəkimdən iki dəfə artıq hiss edirdim. Dərsimiz "Gülüstan" sülh müqaviləsi idi. Müəllimimiz elə hey bu müqavilədən danışdı. Mən isə düşünürdüm - tarixdə ayrılmalara niyə sülh adı verirlər? Amma fikrim anamda idi, görəsən liseyin direktoru İlahə müəllimə anamı nə səbəbə çağırtdırmışdı. Heç ona direktor deməyə dilim gəlmir. Uzun illər idi ki, onun həyat yoldaşı işləyirdi. Tələbkar və zəhmli olması ilə bərabər həm də ziyalı kişi idi. Bu isə mənim aləmində çox şey demək idi, çünki anam üçün də ziyalı deyirdilər. Ümumiyyətlə, sonu -lı,li,lu,lü, şəkilçisi ilə bitən sözlərlə bəzənmiş adlar yaxşı insanlar kimi yadımda qalır. Onun mədəni zəhmi ilə mən xeyli pis verişlərimdən əl çəkdim. Yeganə insan idi ki, ondan utanırdım, elədiyim işdən peşiman olurdum. Gizlincə telefonumda saata baxdım. Dərsin sonuna beş dəqiqə qalmışdı. Zəngdə aləmin bir-birinə qarışdığından anamı tapma bilməyəcəyimdən qorxub yerimdən dik atıldım. Tarix müəllimimdən icazə istəyib direktorun qapısına tərəf gəlirdim

axını sanki sel kimi məni ağışuna alaraq suyun üzünə çıxararaq sahilə atacaq kimi hiss etdim özümü. İlahə müəllimə isə danışa-danışa bir peçat və bir topa açardan ibarət zövqsüz çantasını əyri vücuduna keçirərək otağı tərk etdi. Elə mən də direktorumuza oxşamışam deyəsən, çünki mən də onun kimi anamı çox vaxt dinləməmişdim. O, qırx dəqiqə dəhlizdə gözləderək, beş dəqiqə otaqdakı söhbətindən sonra növbəti qırxbeş dəqiqəlik dərsinə tələsirdi. Anam onun otağında tək oturub, sanki kimi isə gözləyirdi. Boğazımı qapıdan içəri uzadıb anamı çağırmaq istədim.

A-a-a-a... - Sanki nəfəsim çatmadı anamı səsləməyə. Əgər arxaya dönüb baxsaydı, bilməyəcəkdim ki, nə deyim? Anam məni nəfəsimdən tanıyırdı. Nə o dönüb arxaya baxdı, nə mən onun qarşısına keçə bildim. Bu anı heç kimim anasına, nə də heç kimim balasına arzulamıram. İlk dəfə idi ki, kəkələməyimə sevinirdim. Hə, mən bir az kəkəliyirdim. Elə təzə-təzə danışmağa başlayırdım ki, dilim dolaşdı. Elə ki, ürəkdən bir söz danışmaq istəyim həriflərin başına oyun açacam. Xüsusilə də saitlər mənimlə yola getmir, doqquz saitimiz doqquz yüz doxsan doqquz dəfə uzanacaq. Zaman keçdikcə an-

Sonuncu dərslər

E s s e

ki, uzaqdan anamı görüb dayandım. O, ayağının ölçüsü qədər yerdə sanki mis-marlanıb düz qırx dəqiqə idi ki, direktoru gözləyirdi. Bənizi ay kimi bozarmış, həmişəki kimi alt dodağını dişləri ilə incə-incə gəmirərək udqunurdu. O, çox haqsızlıqları sakitcə çeynəyərək səbirlə udmuşdu. Kim bilir indi menyuda nələr olacaq?!

İçəridən gələn işarədən sonra, anidən qıvrılıb direktorun otağına girdi. Dağınıq fikrimi birtəhər toplayıb, göy gözlərimi qapının ensiz zolağından içəriyə zillədim. Direktorun birnəfəsə dediyi sözlər təxminən 3-4 dəqiqə çəkdi. Anam ağzını açıb nə isə demək istəyirdi ki, o tez nəşə qırıl-datmağa başlayırdı. İlahə müəllimənin bircə arzusu vardı məndən yaxa qurtarmaq. Anam mənim haqda nəşə danışmaq istəyirdi ki, direktor gözlərini çəpləşdirib eynəyinin yoğun şüşəsini barmaqlayıb hövsələsizcəsinə üzünü turşutdu və anam başa düşdü ki, bu qadın onu dinləməyəcək. Arabir sinif yoldaşım Həcərən də adını çəkərək deyirdi: indicə Həcəri də, anasını da ağladıb yola salmışam. Ürəyimdə gülərək öz-özümə zarafatlaşdım - yaxşı ki, bu sözlərinizi Qaçaq Nəbi eşitmir. Yoxsa şair demişkən: "Baş bir yana, leş bir yana". Həcər və onun anası kimi bu ayrimçenin qarşısında ağlamamaq üçün anam göz yaşının əvəzinə pul-pul tər tökdü. Ürəyindən coşan qəhəri kürəyindən sel kimi axırdı. İxtiyarsız olaraq ədəbiyyat dərində mahiyyətini başa düşmədən "əla" qiymət aldığım Əli Kərimin "Qaytar ana borcunu" şerini öz-özümə pıçıldadım:

*Sən ki, dərd verdin sənə oğul deyənə,
Daha oğul demərəm.*

Başımın üstündən möhkəm bir həyəcan təbili çalındı. Zəng var qüvvəsi ilə çalınırdı. Dəhlizə hər otaqdan axışan şagird

ladım ki, mənim ürəkdən danışmağım heç kəsə lazım deyil. Kəkələməyimin problem, xəstəlik olmasını da bu liseydə dərk etmişəm. Əvvəllər düşünürdüm ki, hamı mənim kimi danışa bilər, yaxud mən hamı kimi danışa bilərəm. İlk valideyn iclasının təəssüratlarını isə anam liseydən çıxdıqdan sonra atama danışarkən eşitdim. Valideynlər direktoru- bu qüsurlu uşağın bu liseydə nə işi var deyə yamanca sıxışdırırlarmış. Yer kürəsinin yeganə qüsuru elə bil mən idim. Yazıq anam isə utandığından səsinə çıxarmadan yolda avtobusa minmək yadından çıxaraq evə piyada gəlmişdir. Evimizdə söz-söhbət həmişə mənə görə düşürdü. Bir gün dilimə görə, bir gün qulağıma görə, daha başa düşmədiklər ki, mən necə fasilələrlə danışırıdım - onların dediklərini də həmin fasilələrlə qəbul edirdim.

Aylardı tikintisi bitməyən məktəbimi görmək mənə qismət olmadı. Yeni məktəbə yeni müdir gəldiyi kimi, yəqin yeni şagirdlər də lazım idi. Mənim də qəlbimdə Allahdan bir arzum vardı - mənim kimi nəvələri olsun. Məni çıxardığı kimi görəsən onları da qapı arxası edə biləcəkmidi? İlahə müəllimənin dediyi sonuncu sözləri isə ömrüm boyunca yadımdan çıxarmayacam. Mən sənə oğluna görə məktəbin nüfuzunu aşağı salıb, adını batıra bilmərəm. Mən bəlkə də "yaxşıoxuyan" olmayacam, amma uca Yaradanın köməyi ilə, elə məşhur insan olacam ki, hamı mənim bitirdiyim məktəbi soruşacaq. Ancaq o, bu lisey olmayacaq.

Arxama baxmadan sinfimizə qaçdım. Çantamı götürüb məktəbin arxa qapısından çıxdım. Bu liseydə mənim sonuncu dərslər tarix dərsləri oldu. Amma bu günün mənim üçün ən böyük tarixə çeviriləcəyini bilməzdim.